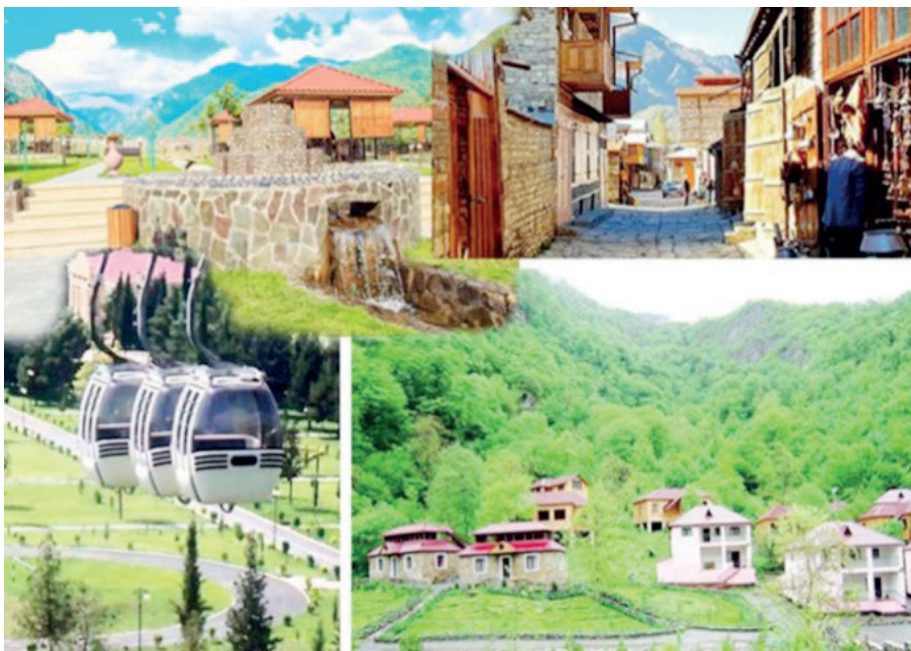

“Odlar yurdu”nun cənnət məkanları dünyaya gəl-gəl deyir

Ölkənin misilsiz turizm potensialının imkanları və hədəfləri

Azərbaycan iqtisadiyyatının mühüm istiqamətlərindən birinə çevrilən turizm sahəsi son illər regional və global proseslərin təsirinə baxmayaraq, inkişaf dinamikasını qorumağa çalışır. XXI əsrin global iqtisadiyyatında turizm həm iqtisadi fəallıq, həm də sosial rifah baxımından strateji önəm daşıyır.

Ölkəmizin coğrafi mövqeyi, zəngin təbii ehtiyatları, mədəni irsi və təhlükəsizlik mühiti bu sahənin genişlənməsi üçün əlverişli zəmin yaradır. Lakin turizm sektorunun real potensialının tam reallaşması üçün kompleks yanaşmaya, institusional islahatlara, rəqəbat qabiliyyətli xidmətlərə və dünya təcrübəsinin sistemli tətbiqinə ciddi ehtiyac var.

Qeyd edək ki, respublikamızın turizm siyasəti son onillikdə dövlət səviyyəsində prioritet istiqamət kimi müəyyənləşdirilib. Qəbul olunan inkişaf strategiyaları, dövlət proqramları, regional turizm layihələri, beynəlxalq tədbirlər, vizual imic kampaniyaları və təhlükəsizliyin yüksək səviyyəsi ölkənin turizm məkanında yeni mərhələyə keçidini gerçəkləşdirib. Bu dövrdə infrastrukturun yenilənməsi, yolların modernləşdirilməsi, beynəlxalq hava nəqliyyatı əlaqələrinin genişlənməsi, mehmanxana sektorunun böyüməsi və xidmət standartlarının təkmilləşməsi kimi mühüm tədbirlər həyata keçirilib.

Bu prosesdə regionların turizm potensialının üzə çıxarılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycanın şimal-qərb bölgəsi dağ-xizək, cənubu subtropik iqlim, qərbi mədəni və tarixi, Ağsəon yarımadası isə dəniz və biznes turizmi baxımından fərqlənir. Bu diversifikasiya milli turizm konsepsiyasının əsas sütunlarından biri kimi dəyərləndirilir. Şübhəsiz ki, bu məsələdə turizmin real inkişafı üçün ölkədaxili və beynəlxalq əlçatanlıq əsas şərt sayılır. Son illərdə bölgələrə çəkilən yeni magistral yollar, hava limanlarının istifadəyə verilməsi, dəmir yolu şəbəkəsinin yenilənməsi və ictimai nəqliyyatın təkmilləşdirilməsi turizm axınını artıran amillər olaraq yüksək qiymətləndirilir.

Bununla belə, bir çox dağlıq və ucqar ərazilərə çıxış hələ də məhduddur. Xüsusilə ekoturizm və kənd turizmi üçün cəlb ediciliyi ilə diqqət çəkən və səfər siyahısında nəzərdə tutulan bir sıra istiqamətlərə gedən yollar hələ də işləksiz vəziyyətdədir. Bu baxımdan infrastrukturun dayanıqlı şəkildə yenilənməsi üçün planlaşdırma və investisiya modellərinin çevik olması da son dərəcə vacibdir.

Turizmin inkişafında ən həssas məqam göstərilən xidmətlərin keyfiyyəti ilə bağlıdır. Ölkədə aparılan təkmilləşdirici layihələrdə baxmayaraq, xidmət mədəniyyəti sahəsində çatışmazlıqlar hələ də ciddi narahatlıq doğurur. Bu, xüsusilə mehmanxanalarda xidmət səviyyəsinin, restoran və ictimai iadə sektorunda peşəkarlığın aşağı olması, bələdçi xidmətlərinin bir sıra hallarda narazılıq doğurması, dil biliklərinin, eləcə də rəqəmsal savadlığın zəif inkişaf etməsi kimi problemlərdə özünü qabarıq göstərir. Bütün bunlarla yanaşı, turizm sahəsində ixtisaslaşmış kadrların hazırlanması istiqamətində son illərdə önəmli addımlar atılmasına baxmayaraq, əmək bazarı da tələblərə tam cavab vermir. Gənclər üçün praktik təlimlərin genişləndirilməsi, beynəlxalq sertifikatlaşdırma mexanizmlərinin tətbiqi və dövlət-özəl əməkdaşlığının gücləndirilməsi prioritet istiqamətlərdən olmalıdır.

Azərbaycan dövlətinin turizm siyasətində regionların inkişafı xüsusi yer tutur. Bu gün şimal bölgəsi dağ turizmi, şimal-şərq sahil zolağı dəniz turizmi, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur isə yeni iqtisadi

zonalar kimi böyük potensiala malikdir. Xüsusilə münəqışə sonrası bərpaolunan Qarabağ bölgəsi mədəni, ekoloji, tarixi və dini turizm üçün unikal imkanlar açır. Lakin regionların çoxunda turizm yönümlü biznes təşəbbüslərinin dəstəklənməsi, kiçik sahibkarların fəaliyyətinin stimullaşdırılması, kənd qonaq evlərinin yaradılması, marşrutların rəqəmsallaşdırılması və ekoloji balansın qorunması kimi məsələlər daha sistemli tədbirlər tələb edir.

Turizmin inkişafından bəhs edərkən, bir məqamı xüsusi diqqətə çatdırmaq yerinə düşər. Belə ki, pandemiya sonrası dövrdə global turizm bərpa prosesinə

başlayarkən, Azərbaycan həm daxili turizmin genişlənməsi, həm də xarici turistlərin cəlb olunması baxımından önəmli layihələr gerçəkləşdirir. Görülən işlər ekoturizm, qış turizmi, qastronomiya və Qarabağ kimi yeni segmentlərin inkişafını da şərtləndirir.

Yeri gəlmişkən, respublikamızın iqlim müxtəlifliyi ekoturizm üçün geniş perspektiv yaradır. Dağ-meşə zolaqları, milli parklar, qoruqlar və kənd yaşayış ekoturizminin təbii dayaqlarını təşkil edir. Ölkədə hazırda 10-dan çox milli park və qoruq fəaliyyət göstərir ki, bunlar həm biomüxtəlifliyin qorunması, həm də ekoturizmin inkişafı baxımından əhəmiyyətlidir. Lakin bu sahədə mövcud infrastruktur tam başa çatdırılmadığından, bir çox marşrutlarda nişanlama sistemi qurulmadığından, ekoturizm mərkəzlərinin sayı məhdudd olduğundan və təcrübəli bələdçilər çatışmadığından yüksək nəticə əldə etmək də çətindir. Dünyada ekoturizmin inkişaf etdiyi Kanada, Yeni Zelandiya və Finlandiya kimi ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, təbiətə zərər vermədən idarə olunan turizm modelinin qurulması əsas şərtidir.

Yaxın perspektivdə vacib vəzifələr isə milli parkların rəqəmsal xəritələrinin hazırlanması, ekoturizmin inkişafı məqsədilə xüsusi təlim proqramlarının genişləndirilməsi, kənd turizmi üçün maliyyə təşviqlərinin artırılması, “yaşıl turizm sertifikatı” sisteminin tətbiqi və ekoloji monitorinq mexanizmlərinin gücləndirilməsidir. Ekoturizmin genişləndirilməsi həm də regional inkişaf baxımından vacibdir. Çünki kənd yerlərində yeni turizm obyektlərinin fəaliyyətə başlaması xidmət

sektorunun genişləndirilməsini, məşğulluğun və yerli iqtisadiyyatın canlanmasını şərtləndirir.

Azərbaycanın qış turizm sektoru son 10 ildə ən sürətli inkişaf edən istiqamətlərdən biridir. Qusar rayonundakı Şahdağ Turizm Mərkəzi və Qəbələdəki Tufandağ Qış-Yay Kompleksi Cənubi Qafqazın ən modern xizək infrastrukturlarından sayılır. Lakin regional rəqəbatda üstün mövqe əldə etmək üçün qış turizmi üzrə əlavə investisiyalar və xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsi vacibdir. Sektorun əsas çətinlikləri isə qış mövsümünün qısa olması, süni qar sistemlərinin məhduddluğu, yüksək qiymətlər, nəqliyyat əlçatanlığının bəzən yetərsizliyi, xizək müəllimlərinin çatışmazlığı və mövsümdənkənər dövrdə turizm axınının kəskin azalmasıdır.

Dünya təcrübəsinə diqqət yetirdikdə Avstriya, İsveçrə və Gürcüstanın dağ turizmi modelləri göstərir ki, süni qar texnologiyalarının geniş tətbiqi, xidmət paketlərinin optimallaşdırılması, yay mövsümündə dağ idmanları və mədəni tədbirlərin təşkili qış turizminin davamlılığını təmin edir. Bu sahədə prioritet hədəflər yeni xizək marşrutlarının açılması, xidmət və təhlükəsizlik standartlarının beynəlxalq səviyyədə tətbiqi, yay mövsümünün aktivləşdirilməsi, qış idman məktəblərinin genişləndirilməsi və beynəlxalq qış idman yarışlarının ölkəyə cəlb olunmasıdır.

Mətbəxin iqtisadi dəyərə çevrilməsi

Bu gün dünya turizmində qastronomiya ən güclü trend istiqamətlərindən birinə çevrilib. Azərbaycan mətbəxi isə bu sahədə böyük üstünlüklərə malikdir. Dad müxtəlifliyi, qədim kulinariya ənənələri, bölgələr üzrə fərqli yemək mədəniyyəti, zəngin şirniyyat irsi milli brend yaratmaq

Ekspert rəyi

Eyyub KƏRİMLİ,
İqtisadi və Sosial Araşdırmalara
Yardım İctimai Birliyinin sədri,
İqtisadçı-ekspert

Turizm Azərbaycanın qeyri-neft iqtisadiyyatının inkişafında aparıcı sahələrdən birinə çevrilmək imkanına malikdir. Son illər görülmə işlər bu istiqamətdə mühüm irəliləyişlərin əldə olunduğunu göstərir. Lakin qarşıda duran vəzifələr daha genişmiqyaslı yanaşma tələb edir. Mövcud problemlərin həlli, xidmət sahəsində keyfiyyətin yüksəldilməsi, insan kapitalının gücləndirilməsi və dünya təcrübəsinin tətbiqi yaxın illərdə Azərbaycanın turizm sektorunu regional mərkəzə çevirə bilər.

Turizm yalnız iqtisadi artım deyil, həm də mədəni tanıtım, ölkənin beynəlxalq imicinin güclənməsi və regionların sosial inkişafı üçün mühüm vasitədir. Bu sahədə davamlı siyasət və çevik idarəetmə Azərbaycanın global turizm xəritəsində yerini daha da möhkəmləndirə bilər.

Sözgedən sektorda indiki durumu qiymətləndirmək üçün statistik göstəricilərə də nəzər salmaq yerinə düşər. Belə ki, bu ilin yanvar-oktyabr aylarında respublikamıza dünyanın 183 ölkəsindən 2 milyon 171 min (2024-cü ilin eyni döv-

rü ilə müqayisədə 1,7 faiz az) turist gəlib. Gələnlərin 24,4 faizi Rusiya Federasiyası, 17,4 faizi Türkiyə, 8 faizi İran, 6,6 faizi Hindistan, 4,3 faizi Səudiyyə Ərəbistanı, 4,2 faizi Gürcüstan, 4 faizi Qazaxıstan, 3,4 faizi Pakistan, 2,6 faizi Çin, 2,4 faizi İsrail, 2,3 faizi Özbəkistan, 1,6 faizi Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, 1,4 faizi Ukrayna, 1,2 faizi Türkmənistan, hər birindən 1,1 faiz olmaqla Belarus, Böyük Britaniya və Küveyt, 12,9 faizi digər ölkələrin vətəndaşları olub.

Bəs statistik azalma nə ilə əlaqədardır? Fikrimcə, bu, ilk növbədə, quru sərhədlərimizin bağlı olması, digər tərəfdən regionda, əsasən də Gürcüstan və Türkiyədə bu sahədə güclü rəqəbatın yaşanması ilə bağlıdır. Bunlar, əlbəttə, obyektiv təsirlərdir. Lakin subyektiv amillər də var. Belə ki, sözügedən sistemdə əsas problemlərdən biri xidmət sektorunda çox vaxtlar turistlərə olan xidmətin nisbətən daha bəla olmasıdır.

Müşahidələrimə əsasən, deyə bilərəm ki, respublikamızın əksər yayıyaş sahələrində muzeylər, tarixi məkanlar və restoranların xarici qonaqlar üçün xidmət haqqı, o cümlədən təyyarə biletləri çox bahadır. Restoranlarda bəzi hallarda şişirdilmiş qiymətlər, əsaslandırılmamış servis haqları və s. turist axınına mənfi təsir edir. Başqa sözlə, bütün bunlar turistlərin gözündən yayınmır və səfər təəssüratlarına mənfi təsir göstərir.

Bu cür hallara qarşı ciddi mübarizə aparılmalı, neqativ məsələlər aradan qaldırılmalı, turistlərə yönələn mənfi yanaşmaların qarşısı alınmalıdır. Restoranlarda əsaslandırılmayan servis haqları, ümumiyyətlə, ləğv edilməli, turistlər üçün xidmət tarifləri yerli qiymətlərə uyğunlaşdırılmalıdır. Şübhəsiz ki, sadalanan çətinliklər aradan qaldırılsa, turistlərin ölkəmizə marağı güclənər, respublikamızın bu sahə ilə bağlı döviyyəsi artar.

brendləşdirilməsi zəifdir, qida təhlükəsizliyi standartlarının tətbiqi isə bəzi hallarda qeyri-bərabərdir.

Mütəxəssislərin fikrincə, Azərbaycan bu sahədə dünyada qastronomiya turizminin uğurlu modellərindən, məsələn, İtaliya, Fransa və Yaponiya kimi ölkələrin təcrübəsindən yararlanmalı, regionlar üzrə ixtisaslaşmış mətbəx marşrutlarının yaradılmasına təşəbbüs göstərməli, milli yeməklərin resept standartlarının qorunmasını, məhsulların mənşə sertifikatlaşdırılmasını daim diqqətdə saxlamalıdır.

“Azərbaycan Qastronomiya Mərkəzi”nin yaradılması, vahid qastronomiya təqviminin hazırlanması, regionların qida xəritəsinin tərtib edilməsi, kulinariya məktəblərinin fəaliyyətə başlaması və turizm paketlərinə qastronomiya komponentinin əlavə olunması da strateji önəm daşıyan məsələlərdir.

Qarabağ turizminin yeni iqtisadi platforması

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ölkəmizin turizm sənayesində yeni mərhələnin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilir. Şuşa şəhəri mədəniyyət turizminin simvolu kimi formalaşır. Burada tarixi abidələrin bərpa olunması, “Xaribülül” və Vəqif Poeziya Günləri kimi tədbirlərin keçirilməsi şəhərin beynəlxalq imicini gücləndirir. Kəlbəcər və Laçın bölgələri dağ turizmi, sağlamlıq turizmi və qış idma-

nı üçün geniş imkanlara malikdir. Füzuli, Hadrut və Cəbrayıl əraziləri kənd turizmi və ekoturizm üçün əlverişlidir. Qarabağ gölləri isə trekking və kamp turizmi üçün mühüm önəm daşıyır.

Lakin qarşıda duran vəzifələr də az deyil. Məna təmizlənməsi prosesinin tam başa çatdırılması, bələdçi və informasiya mərkəzlərinin yaradılması, marşrutların rəqəmsallaşdırılması, beynəlxalq marketingin gücləndirilməsi əsas çağırışlardır. Dünya təcrübəsi, xüsusilə Xorvatiya, Bosniya və Gürcüstan nümunəsi də göstərir ki, post-münəqışə turizminin uğurunu təhlükəsizlik, şəffaf bərpa və beynəlxalq imicini düzgün idarə olunması şərtləndirir. Azərbaycan üçün Qarabağ turizmi təkcə iqtisadi deyil, həm də siyasi və mədəni əhəmiyyət daşıyır. Bu bölgənin inkişafı ölkənin beynəlxalq turizm xəritəsində yeni mərhələyə keçidi təmin edə bilər.

Beləliklə, Azərbaycan turizminin perspektivi bu sektorun diversifikasiyasından keçir. Ekoturizm, qış turizmi, qastronomiya turizmi və Qarabağ turizmi həm iqtisadi şəxələndirməni, həm də regional inkişafı reallaşdırma biləcək strateji istiqamətlərdir. İnfrastrukturun genişləndirilməsi, rəqəmsal xidmətlər, insan kapitalının gücləndirilməsi, beynəlxalq təcrübənin tətbiqi və uzunmüddətli marketing siyasəti ilə respublikamız yaxın illərdə regionun aparıcı turizm mərkəzlərindən birinə çevrilə bilər.

Vəqif BAYRAMOV
XQ

